

Aleg. 189

Sprawozdanie

Wydziału krajowego z projektem zmiany ustawy krajowej z 1. grudnia 1889 Nr. 71. Dz. u. kr. o wynagrodzeniu za naukę religii w publicznych szkołach ludowych.

Wysoki Sejmie!

Na posiedzeniu z dnia 19. lutego 1890 powziął Wysoki Sejm z powodu wniosku Jego ks. Mości ks. biskupa krakowskiego w sprawie zmiany ustawy z 1. grudnia 1889 Nr. 71. Dz. u. kr. „o wynagrodzeniu za udzielanie nauki religii w publicznych szkołach ludowych“ następującą uchwałę:

„Wniosek Jego ks. Mości księdza biskupa krakowskiego przekazuje Sejm Wydziałowi krajowemu z poleceniem, aby w porozumieniu z c. k. Radą szkolną krajową zdał z niego sprawę na najbliższej sesji sejmowej“.

Wskutek tego polecenia Wydział krajowy zasięgnąwszy opinii c. k. Rady szkolnej krajowej przedkłada następujące sprawozdanie:

Wniosek księcia biskupa krakowskiego zawiera w sobie propozycję zmiany §§. 1., 4. i 6. ustawy krajowej z dnia 1. grudnia 1889 o wynagrodzeniu nauczycieli religii w publicznych szkołach ludowych. W szczególności

I. co do §. 1. domaga się wniosek:

A) zmiany alinei 2. tego paragrafu, która zawiera postanowienie, że nauczyciel religii osobno ustanowiony „obowiązany jest aż do dwudziestu czterech godzin nauki bez dodatkowego wynagrodzenia, do trzydziestu zaś za dodatkowym wynagrodzeniem od każdej godziny ponad liczbę dwadzieścia cztery“. Według wniosku księcia biskupa postanowienie to miałyby być zmienione w ten sposób, że „ks. katecheta w szkołach ludowych względnie wydziałowych jest obowiązany do udzielania 22 godzin tygodniowo nauki i jednej egzorty — łącznie 24 godzin tygodniowo“.

Ponieważ postanowienie, że egzortę liczy się za dwie godziny, istnieje w dotychczasowej ustawie, przeto cała proponowana zmiana polega w tem, że odtąd księży katecheci nie byłiby obowiązani nawet za dodatkowym wynagrodzeniem, do udzielania nauki ponad 24 godzin tygodniowo. Tutaj dla porównania nadmienić wypada, że liczba godzin tygodniowych, do których osobno ustanowiony nauczyciel religii jest obowiązany bez dodatkowego wynagrodzenia, wynosi w Krainie 24, w Dalmacyi 26, w Istrii tyle godzin ile ma nauczyciel świecki, we wszystkich innych krajach austriackich 25 godzin tygodniowo.

Ze względu na motywa, jakie skłoniły wnioskodawcę do postawienia powyższego wniosku, zgadza się Rada szkolna krajowa na proponowane użycie pracy nauczycielom religii przy szkołach ludowych, zwracając jednak uwagę, że w nowem brzmieniu

alinei 2. §. 1. należałoby zamiast użytych we wniosku słów „ksiądz katecheta“ umieścić słowa nauczyciel religii, gdyż do nauczycieli religii innych wyznań nie możnaby stosować odmiennych norm. Nadto należałoby zdaniem Rady szkolnej krajowej pozostawić w tej alinei postanowienie o osobnem wynagrodzeniu godzin nadobowiązkowych, jeżeli nauczyciel religii, chociaż nie zmuszony do tego ustawą, zechce dobrowolnie udzielać nauki religii w liczbie godzin przewyższającej obowiązkowych 24 godzin tygodniowo.

Wydział krajowy zgadza się ze swej strony na proponowaną zmianę, przyjmując stylizację Rady szkolnej krajowej według której alinea 2. §. 1. miałoby odtąd opiewać:

„Taki nauczyciel obowiązany jest aż do 24 godzin nauki; jeżeli zaś dobrowolnie udziela nauki w większej liczbie godzin, należy mu się dodatkowe wynagrodzenie od każdej godziny ponad liczbę 24“.

B) Wnioskowca proponuje nadto, aby do §. 1. dodać ustęp następujący: „Gdzie stosunki tego wymagają może Rada szkolna krajowa ustanowić nauczyciela religii przy szkole 4- lub więcej klasowej, nakładając na niego obowiązek udzielania nauki religii także w szkołach miejscowości do tej parafii należących aż do oznaczonej ustawą liczby godzin“.

Wniosek ten zawiera zmianę bardzo doniosłą, upoważnia bowiem Radę szkolną do ustanowienia tam „gdzie stosunki wymagają“ osobnych nauczycieli religii, chociażby nie zachodziły warunki oznaczone w alinei 1. tego paragrafu t. j. choćby liczba godzin nauki religii w szkole 4 lub więcej klasowej, a względnie wydziałowej nie wynosiła przynajmniej 18 godzin tygodniowo, a liczba uczniów nie przenosiła 80, z drugiej zaś strony zobowiązuje Radę szkolną do nałożenia na takiego nauczyciela obowiązku do udzielania nauki religii także w szkołach innych miejscowości do tej samej parafii należących aż do oznaczonej ustawą liczby godzin, podczas gdy dotychczas obowiązek taki odnosił się mógł tylko do szkół istniejących w tej samej miejscowości i tylko do wyższych klas począwszy od czwartej.

Rada szkolna krajowa popiera gorąco myśl zawartą w powyższym wniosku, nadmieniając, że postanowienie takie wpłynęłoby bardzo dodatnio na udzielanie nauki religii w mniejszych miasteczkach i sąsiednich gminach wiejskich, w których dziś nauczyciele religii, zajęci obowiązkami duszpasterskimi nie mogą obowiązków nauczycielskich spełniać należycie.

Liczba szkół, przy których w razie przyjęcia tego wniosku możnaby ustanowić osobnych nauczycieli religii wynosi 98, liczaa nauczycieli religii 105, — wydatek roczny na płace i dodatki na mieszkanie (licząc po 660 zhr.) wynosiłby 69.300 zhr., a właściwie po strąceniu renumeracji wypłacanej dotychczas za udzielanie nauki religii w kwocie 10.060 zhr., wydatek nowy wynosiłby 59.240 zhr. Zważywszy jednak, że taki nauczyciel religii ma być ustanowiony tylko tam, gdzie według ocenienia Rady szkolnej stosunki tego wymagają i wobec braku duchowieństwa wogóle a duchownych, którzyby się ubiegali o mniej dotowane posady nauczycielskie w szczególności, Rada szkolna krajowa przypuszcza, że wydatek powyższy ograniczyłby się na razie do kwoty kilku tysięcy zhr., a tylko stopniowo podwyższałby się z biegiem czasu.

Wobec usilnego ze strony Rady szkolnej zalecenia tego wniosku, Wydział krajowy mimo nasuwających się wątpliwości zasadniczych, postanowił zgodzić się nań z zastrzeżeniem jednak, aby takie wyjątkowe ustanawianie osobnych nauczycieli religii nie mogło się odbywać bez wiedzy i zgody Wydziału krajowego, a tem samem pozostawało pod wpływem W. Sejmu a pośrednio aby W. Sejm o tem ostatecznie rozstrzygał. W tym celu zmienia Wydział krajowy stylizację wniosku o tyle, że po słowach „może Rada szkolna krajowa“ dodaje słowa „w porozumieniu z Wydziałem krajowym“.

II) W §. 4. ustawy z 1. grudnia 1889 Nr. 71 Dz. u. kr. proponuje wnioskodawca również dwie zmiany, a to:

A.) przede wszystkim w tym kierunku, że służbowy stosunek księży katechetów (nauczycieli religii) określić ma c. k. Rada szkolna krajowa w porozumieniu z Ordynaryatami biskupimi.

Z mowy uzasadniającej ten wniosek wynika, że wnioskodawca miał na myśl głównie to, aby biskupom jako przełożonym duchownym księży katechetów, przyznano większy udział w nominacji katechetów oraz większą ingerencję na sprawy ich dyscyplinarne i że pragnie, aby żądania te były urzeczywistnione drogą rozporządzeń c. k. Rady szkolnej krajowej w porozumieniu z Ordynaryatami biskupimi. Rada szkolna krajowa

oświadcza jednak, że o ile chodzi o nominacje nauczycieli religii i o ich traktowanie dyscyplinarne, kwestye te określone są zadniczo w §§. 6. i 7. ustawy państwowej z 20. czerwca 1872 Nr. 86 Dz. u. p., które stanowią:

„§. 6. Co do prawa obsadzania posad nauczycieli religii, połączonych z płacą lub remuneracją i co do postępowania, jakie przytem zachować należy, mają moc te same przepisy, które istnieją dla świeckich posad nauczycieli danej szkoły; wszelako ten tylko kandydat może otrzymać posadę, którego właściwa wyznaniowa władza zwierzchnicza uzna za uzdolnionego do udzielania nauki religii.“

„§. 7. Kto udziela nauki religii w jakiej szkole, podlega w wykonywaniu swojej czynności nauczycielskiej przepisom dyscyplinarnym ustaw szkolnych.“

Wyrażne te postanowienia ustawy państwowej nie pozwalają więc na to, ażeby określenie stosunków służbowych nauczycieli religii w tych dwóch kierunkach t. j. nominacji i traktowania dyscyplinarnego oddane być mogło drogą ustawy krajowej Radzie szkolnej w porozumieniu z Ordynarytami biskupimi i aby przez nią mogło być odmiennie unormowane.

Wobec tego oświadcza się c. k. Rada szkolna krajowa *przeciw zmianie* §-fu 4. w kierunku przez sprawozdawcę proponowanym.

Na podstawie zaś doświadczenia z całego szeregu lat stwierdza Rada szkolna krajowa, że nominacje nauczycieli religii nie dają powodu do jakichkolwiek kolizyj pomiędzy władzą szkolną a władzą kościelną, gdyż prawo zastrzeżone przytem władzy kościelnej jest zupełnie decydującem i żaden nauczyciel religii nie może ayć ustanowionym, na którego władza kościelna się nie zgodzi i kogo do udzielenia nauki religii nie upoważni. Tak samo przeniesienie nauczyciela religii na inną posadę bez zgody władzy kościelnej nie następuje.

Co się zaś tyczy traktowania dyscyplinarnego nauczycieli religii i wogóle stosunku służbowego katechetów do nauczycieli świeckich i do władz szkolnych, zdarzają się wprawdzie od czasu do czasu, ale bardzo wyjątkowo i sporadycznie przypadki pewnych kolizyj wywołane zwykle brakiem wyrozumiałości i taktu ze strony niższych funkcyjaryuszów duchownych lub świeckich, jednak Rada szkolna krajowa wszystkie te sporadyczne kolizyje załatwia zawsze i usuwa w porozumieniu z wyższą władzą kościelną a mianowicie z Ordynarytami biskupimi dbając jak najwięcej o to, ażeby zapewnić i zachować zgodne współdziałanie kościoła i szkoła w wychowaniu młodzieży. Dlatego Rada szkolna nie miałaby nic przeciw temu, aby temu współdziałaniu dać w ustawie odpowiedni wyraz, i proponuje następujące brzmienie §-fu 4.

„§. 4. Do nauczyciela religii osobno ustanowionego stosują się tak co do poborów, jak co do innych służbowych stosunków wszystkie przepisy ustaw odnoszące się do nauczycieli tej szkoły, dla której nauczyciel religii jest mianowany nie uwłaczając prawom, służącym Zwierzchniczej władzy wyznaniowej.“

Przeprowadzając te przepisy ustaw co się tyczy nauczycieli religii, drogą ogólnych rozporządzeń, oraz stosując je do danych przypadków, będą władze szkolne o ile można zasięgać opinii władz wyznaniowych.“

Słowa „o ile można“ uważa Rada szkolna tutaj za konieczne ze względu na naturę rozmaitych spraw odnoszących się do katechetów i na normalny tok urzędowania. Jest bowiem ogromna liczba spraw takich, natury bądź czysto formalnej, bądź też ściśle materialnej, w których władza wyznaniowa ze stanowiska religijnego niema żadnego interesu, a w których zasięganie jej opinii byłoby połączone z przewlekaniem toku czynności, szkodliwem dla samych nauczycieli religii. Ponieważ zaś kategorye tych spraw trudno zgóry oznaczyć, przeto konieczną jest rzeczą pozostawić władzom szkolnym pewną swobodę co do zasięgania opinii władz wyznaniowych.

Wydział krajowy ze swej strony przeciw zaproponowanej przez Radę szkolną krajową stylizacji §. 4 niema nic do zarzucenia.

B) Do §. 4 proponuje dalej wnioskodawca dodatek tej treści:

„Nauczycielom religii, posiadającym wykształcenie uniwersyteckie i kwalifikacye do udzielania nauki religii w szkołach wydziałowych, przyznane zostaną pobory nauczycieli wydziałowych bez względu na to czy ustanowieni są przy szkole wydziałowej lub pospolitej“.

Rada szkolna krajowa oświadcza, że przeciw temu wnioskowi, ze swego stanowiska niema nic do zarzucenia i że uważa za rzecz słuszną, aby nauczycielom religii do

których ustawa domaga się wykształcenia o wiele wyższego niż od nauczycieli przedmiotów świeckich, przyznano czy to pobory nauczycieli wydziałowych, czy też przynajmniej minimum płacy wyższe od płacy nauczycieli świeckich szkół pospolitych w najniższych klasach. Oznajmia oraz Rada szkolna krajowa że w razie przyjęcia powyższego wniosku wydatek na płacę nauczycieli religii zwiększyłby się o 15.510 zł. rocznie.

Żądanie aby nauczyciel od którego wymagane jest wykształcenie uniwersyteckie i które nadto posiada wyższe fachowe kwalifikacje od tych jakie są potrzebne dla innych nauczycieli szkół pospolitych, żądanie takie jest samo w sobie zupełnie uzasadnione. Słuszność tej zasady co do nauczycieli świeckich uznał już po części Wysoki Sejm w ustawie z 5 maja 1896 Nr. 34 Dz. u. kr. postanawiając w Art. 11 B., że do najwyższej płacy 600 zł. w IV. klasie szkół pospolitych mogą być posunięci oprócz kierowników szkół pięcio- lub więcej klasowych, tylko tacy nauczyciele tychże szkół, którzy posiadają egzamin kwalifikacyjny dla szkół wydziałowych. Także projekt nowej ustawy o płacach nauczycieli, wypracowany przez Radę szkolną krajową, zawiera postanowienie, że najwyższy wymiar płac istniejący w każdej klasie płac może być przyznany tylko takim nauczycielom szkół pospolitych, którzy posiadają kwalifikacje na nauczycieli szkół wydziałowych.

Wnioskodawca idzie jednak w swych żądaniach dalej, domaga się bowiem, aby nauczycielom religii posiadającym kwalifikacje wyżej wymienione, przyznano płacę nauczycieli szkół wydziałowych bez względu na to, czy są ustanowieni przy szkole wydziałowej lub pospolitej.

Za tem Wydział krajowy oświadczyć się nie może, nigdzie bowiem nie jest rzeczą praktykowaną, aby komuś przyznawano płacę według skali innej instytucji, niż tej przy której pełni służbę.

W innych krajach koronnych płaca nauczycieli religii równą jest płacy nauczycieli przedmiotów świeckich, z tą jedynie różnicą, że na Morawach i Bukowinie nauczycieli religii pobierają najwyższą płacę istniejącą w każdej kategorii, w Krainie zaś otrzymuje zaraz przy nominacji pewien wyższy wymiar płacy, zawsze jednak według skali, ustanowionej dla szkoły przy której służy.

Wydział krajowy sądzi też, że przyznanie nauczycielom religii wyższej płacy nie może wychodzić po za te granice i proponuje dla nauczycieli religii posiadających kwalifikacje w wniosku wymienione, minimum płacy, wyższe od płacy świeckich nauczycieli szkół pospolitych w najniższych klasach, t. j. płacę roczną w kwocie co najmniej 600 zł.

III. Ostatni wniosek księcia biskupa krakowskiego zmierza do podwyższenia remuneracji ustanowionej w §. 6 ustawy dla nauczycieli udzielających nauki religii z obowiązku duszpasterskiego, a to z dotychczasowej kwoty 20 zł. na 40 ct., za każdą godzinę nauki w tygodniu.

Rada szkolna krajowa zgadza się na proponowane podwyższenie podnosząc, że nauczyciele tacy mają obowiązek udzielania bezpłatnie nauki religii w klasach niższych szkół więcej klasowych i w szkołach mniej niż cztero klasowych i w tym celu nieraz wyjeżdżać muszą, po za siedzibę miejsca zamieszkania, wobec czego dotychczasowe wynagrodzenie za udzielanie tej nauki w klasach wyższych jest istotnie za szczupłe.

W razie uchwalenia tego wniosku wydatek na remuneracje za udzielanie nauki religii wzrósłby do podwójnej wysokości a ponieważ w ostatnim roku wynosił 19.920 złr. wzrósłby do kwoty 39.840 złr.

Wydział krajowy zgadza się z Radą szkolną krajową, że dotychczasowe wynagrodzenie ustanowione w §. 6. jest nieco za szczupło wymierzone, sądzi jednakowoż że podniesienie tej remuneracji do podwójnej wysokości nie jest ani uzasadnionem ani koniecznem. Z pomiędzy wszystkich krajów koronnych austriackich tylko jedna Austria górna ma w ustawie ustanowione wyższe niż w Galicyi wynagrodzenie dla duszpasterzy za udzielanie religii, a wynosi ono w szkołach pospolitych po 25 złr. w szkołach wydziałowych, po 30 złr. za godzinę rocznie. Na Morawach wynosi to wynagrodzenie 15 złr. w Szląsku 20 złr. rocznie, w Czechach i Karyntyi po 50 centów za każdą godzinę dla duchownych, (dla świeckich w Karyntyi tylko 30 centów). Wydział krajowy jest zdania, że podwyższenie wynagrodzenia z 20 złr. na 25 złr. będzie wystarczającym i stosunkom kraju odpowiednim.

Wskutek takiego podwyższenia wydatek na remuneracye za udzielanie nauki religii zwiększy się zawsze jeszcze o 5000 złr. okrągło. Łącznie zaś z wydatkiem spowodowanym zmianą, w §§. 1. i 4. proponowaną przez Wydział krajowy, zmiana ustawy z dnia 1. grudnia 1889 Nr. 71 Dz. u. kr. spowodowałaby zwiększenie wydatków funduszu szkolnego krajowego w rocznej kwocie około 20.000 złr. Gdy zaś zmiana tej ustawy dopiero z dniem 1. Stycznia 1900 miałaby wejść w wykonanie, przeto i ten zwiększony wydatek dopiero począwszy od roku 1900 obciążałby budżet funduszu szkolnego krajowego.

Wydział krajowy wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić /, załączony projekt ustawy. —

**Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi
z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.**

Lwów dnia 19. marca 1899.

Marszałek krajowy:
St. Badeni m. p.

Sprawozdawca:
Dr. Józef Wereszczyński m. p.
Członek Wydziału krajowego.

U S T A W A

z dnia

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, rozporządzam co następuje:

Art. I.

Paragrafy, 1, 4 i 6 ustawy z dnia 1. grudnia 1889 Nr. 71. Dz. u. kr. zawierającej postanowienia o wynagrodzeniu za udzielanie nauki religii w publicznych szkołach ludowych, zostają zniesione w dotychczasowem brzmieniu i mają brzmieć jak następuje:

§. 1. W publicznych pospolitych szkołach ludowych o czterech lub więcej klasach, tudzież w szkołach wydziałowych, ustanowieni będą osobni nauczycieli religii ze stałą płacą, jeżeli liczba godzin nauki religii we wszystkich klasach, w których mają jej udzielać, wynosi razem przynajmniej ośmnaście godzin tygodniowo a liczba uczniów ich wyznania i obrządku przenosi ośmdziesiąt.

Taki nauczyciel obowiązany jest aż do dwudziestu czterech godzin nauki, jeżeli zaś dobrowolnie udziela nauki w większej liczbie godzin, należy mu się dodatkowe wynagrodzenie od każdej godziny ponad liczbę dwadzieścia cztery.

Exhortę liczby liczy się za dwie godziny.

Nauczyciel religii mianowany będzie dla jednej szkoły a to dla szkoły ludowej najwyższej kategorii, w miejscu istniejącej; można jednak nałożyć na niego obowiązek udzielania nauki religii także w innych publicznych szkołach ludowych w tej miejscowości aż do oznaczonej w ustępie pierwszym i drugim liczby godzin.

Gdzie stosunki tego wymagają, może Rada szkolna krajowa w porozumieniu z Wydziałem krajowym ustanowić nauczyciela religii przy szkole cztero- lub więcej klasowej, nakładając na niego obowiązek udzielania nauki religii aż do oznaczonej ustawą liczby godzin także w szkołach innych miejscowości należących do tej samej parafii, względnie gminy wyznaniowej.

§. 4. Nauczycielowi religii osobno ustanowionemu przyznawane będą pobory służące nauczycielom tej szkoły, przy której jest ustanowiony; jednak nauczycielom religii posiadającym wykształcenie uniwersyteckie i kwalifikację do nauczania religii w szkołach wydziałowych przyznawaną będzie płaca w kwocie co najmniej 600 zł. rocznie.

Co do innych stosunków służbowych podlega nauczyciel religii osobno ustanowiony, wszystkim przepisom ustaw, odnoszącym się do nauczycieli tej szkoły, dla której jest mianowanym, nie uwła-

czając prawom, służącym zwierzchniczej władzy wyznaniowej. *Przeprowadzając te przepisy co się tyczy nauczycieli religii drogą ogólnych rozporządzeń, oraz stosując je do danych przypadków, będą władze szkolne, o ile można, zasięgać opinii władz wyznaniowych.*

§. 6. Za każdą godzinę w tygodniu nauki, udzielanej w wyższych klasach publicznych pospolitych szkół ludowych, począwszy od czwartej, tudzież w szkołach wydziałowych, należy się tym nauczycielom w §. 5. wymienionym, wynagrodzenie 25 zł. rocznie, jeżeli władza szkolna stwierdzi, iż nauki udzielali rzeczywiście, a właściwa władza kościelna, a względnie przełożęństwo izraelickiej gminy wyznaniowej, poświadczy, że udzielali jej z dobrym postępem. Jednakże wynagrodzenie to należy się tylko tym nauczycielom, którzy z tytułu obowiązku dwupasterskiego, w niższych trzech klasach nauki religii udzielali bezpłatnie.

Wypłata remuneracyi nastąpi z końcem każdego półrocza szkolnego.

Art. II.

Ustawa niniejsza wchodzi w wykonanie z dniem 1. stycznia 1900 roku.

Art. III.

Wykonanie tej ustawy polecam Mojemu Ministrowi Wyznań i Oświaty.
